

Pekiştireç Duyarlılık Ölçeği'nin Türk Toplum Örnekleminde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Study of Validity and Reliability of the Reinforcement Sensitivity Questionnaire in Turkish Community Sample

Gülşah BALABAN¹ , Yusuf BİLGE²

¹İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, revize edilmiş Pekiştireç Duyarlılık Teorisi (rPDT) temel alınarak geliştirilmiş Pekiştireç Duyarlılık Ölçeği'nin (PDÖ) Türk toplum örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-69 yaş aralığında (30,81±10,45) 314'ü kadın (%59,5) ve 214'ü erkek (%40,5) olmak üzere 528 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler kartopu yöntemi ile çevrim içi veri toplama araçları kullanılarak elde edilmiştir. Güvenirlik çalışması kapsamında test-tekrar test uygulaması, yarıya bölme yöntemi ve iç tutarlılık analizi; geçerlik çalışması kapsamında açılımlı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik analizi için Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği (DİS/DAS), Eysenck Kişilik Envanteri - Gözden Geçirilmiş Kısa Form (EPQ-KF) ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI-II) uygulanmıştır.

Bulgular: Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda PDÖ alt ölçeklerinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları 0,71 ile 0,82 arasında belirlenmiştir.

Ölçüt bağıntılı geçerlik analizleri sonucunda PDÖ alt ölçekleri ile DİS/DAS, EPQ-KF ve STAI-II ölçeklerine ait benzer alt ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyonlar saptanmıştır. Açılımlı faktör analizinde toplam varyansın %49,96'sını açıklayan özdeğeri 1'in üzerinde beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir ve orijinal ölçekte olduğu gibi ölçek maddelerinin ilgili alt ölçeklere yükledikleri görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizinde ilk analizde CFI değerinin kabul edilebilir değer olan 0,90'nın altında olduğu tespit edilmiştir. İki maddenin elenmesi ve önerilen modifikasyonların uygulanması sonucunda uyum değerlerinin kabul edilebilir seviyede olduğu görülmüştür.

Sonuç: Yapılan analizler sonucunda, PDÖ Türkçe formunun, Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pekiştireç duyarlılık ölçeği, pekiştireç duyarlılık teorisi, DİS, DAS, dövüş/kaç/don sistemi

ABSTRACT

Introduction: In this study, it is aimed to assess the validity and reliability of Reinforcement Sensitivity Questionnaire (RSQ) which was developed on the basis of revised Reinforcement Sensitivity Theory (rRST) in Turkish community sample.

Methods: The sample of study was consisted of 528 participants, 314 (59.5%) female and 214 (40.5%) male, in the range of 18-69 years. Data was collected by using online data collection tools via snowball method. Within the scope of the reliability study, test-retest application, split-half method and internal consistency analysis; within the scope of the validity explanatory factor analysis and confirmatory factor analysis were performed. For criterion-related validity Behavioral Inhibition System/Behavioral Activation System Scales (BIS/BAS), Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated Form (EPQR-A) and Trait Anxiety Inventory (STAI-II) were applied.

Results: At the result of reliability analysis, the Cronbach Alpha internal consistency coefficient values of RSQ subscales were determined

between 0.71 and 0.82. At the result of criterion-related validity, statistically significant correlations between subscales of RSQ and the similar subscales of BIS/BAS, EPQR-A and STAI-II were found. In exploratory factor analysis, a five-factor construct that has eigenvalues above 1, accounting for 49.96% of the total variance was found and it was seen that the scale items loaded on their expected subscales consistent with the original scale. In confirmatory factor analysis, CFI value was below the acceptable value of 0.90 at the first analysis. After eliminating two items and applying the recommended modifications, the fit indices reached the acceptable levels.

Conclusion: According to the results of analysis, it was determined that Turkish version of RSQ is a valid and reliable evaluation tool for Turkish population.

Keywords: Reinforcement sensitivity questionnaire, reinforcement sensitivity theory, BIS, BAS, fight/flight/freeze system

Cite this article as: Balaban G, Bilge Y. Pekiştireç Duyarlılık Ölçeği'nin Türk Toplum Örnekleminde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Arch Neuropsychiatry 2021;58:234-241.

GİRİŞ

Eysenck (1) tarafından tanımlanan içedönük ve dışadönük kişilik tipleri ile ödül ve cezaya duyarlılık arasında ilişki olduğunu iddia eden Gray (2), geliştirdiği nörobiyolojik temelli kişilik kuramında Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DAS), Davranışsal İnhibisyon Sistemi (DİS) ve Dövüş-Kaç Sistemi (DKS) olmak üzere üç sistem tanımlamıştır. Dışadönüklükle bağlantılı DAS, dürtüsellik ve ödülle duyarlılıkla; içedönüklükle bağlantılı DİS anksiyete ve cezaya duyarlılıkla; psikotizm ile bağlantılı DKS şartsız acı veren uyarılara duyarlılık ile ilişkilidir. Bu sistemlerin biyolojik temellerinin DAS için mezolimbik dopaminerjik yollar; DİS için beyin sapı ve septo-hipokampal yolak olduğu belirtilmektedir (3). Gray'e göre DİS ve DAS sistemlerindeki aşırı aktivasyon psikopatolojinin oluşumunda etkili faktörler olmaktadır. Yapılan çalışmalarda DİS, kaygı bozuklukları (4) ve obsesif-kompulsif bozukluk (5) ile ilişkili olarak bulunurken, DAS'ın hiperaktivite ve saldırganlık gibi dışsallaştırma bozuklukları ve bulimiya nervosa ile bağlantılı olduğu saptanmıştır (6). Ayrıca Segarra ve arkadaşlarının (7) yapmış olduğu çalışmada, MMPI-2'de bulunan klinik alt ölçeklerin DİS ve DAS ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna göre hipokondri, histeri, paranoya, psikastenisi, depresyon ve sosyal içedönüklük ile DİS arasında; psikotik sapma ve şizofreni ile DAS arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

Gray ve McNaughton (8), daha sonra bu alanda yapılan çalışmalara bağlı olarak Gray'in geliştirmiş olduğu Pekiştirilme Duyarlılık Teorisi'ni (PDT) revize etmişlerdir. Bu revizyonda Dövüş-Kaç Sistemine 'Don' olarak üçüncü bir alt boyut eklenmiştir. Ayrıca Dövüş-Kaç-Don Sistemi (DKDS), sadece şartsız acı veren uyarılara karşı değil, aynı zamanda şartlı ve kalıtsal bütün acı veren uyarılara duyarlılıkla ilişkilendirilmiştir.

Yeni teorideki en önemli revizyonun DİS ile DKDS arasındaki ayrım olduğu görülmektedir. DKDS korku, DİS ise anksiyete ile bağlantılı olarak açıklanmıştır. Bu sistemlerin nörobiyolojik altyapıları ve bağlantıları incelendiğinde beyinde birbirine paralel ve simetrik hiyerarşik yapılarla ilişkili oldukları görülmektedir. Tehdit edici objenin uzaklığına bağlı olarak, DKDS'de prefrontal-ventral yolaktan başlayarak anterior singulat, amigdala, medial hipotalamus ve son olarak periakauduktal gri bölge aktive olmaktadır. DİS'de ise prefrontal dorsal yolaktan itibaren posterior singulat, septohipokampal sistem, amigdala, medial hipotalamus ve periakauduktal gri bölgede hiyerarşik sırada bir aktivasyon görülmektedir. Buna göre iki boyutlu bir savunma sistemi olduğu iddia edilmektedir (9). Tehdit edici obje kendisinden kaçılabilir kadar uzaktaysa, DKDS sistemine bağlı olarak kaçma davranışı, ancak kaçamayacak kadar yakınsa savaşa veya donma tepkisi ortaya çıkmaktadır. DİS'in aktivasyonu ise risk değerlendirmesinin yapılmasına ve tehdit edici unsur kendisinden kaçılmayacak kadar yakın olduğu son durumda kaygılı bir bekleyiş ile sonuçlanmaktadır (10).

DİS ve DKDS sistemleri arasındaki ayrım, yapılan farmakolojik çalışmalarda da desteklenmektedir. Alanyazında kaygı giderici ilaçların DİS ile ilişkili olduğu bilinen yaygın kaygı bozukluğunda etkili olduğunu, ancak aynı tür ilaçların DKDS ile ilişkili olan panik bozuklukta etkili olmadığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (8). Kaygı giderici ilaçların DİS ile bağlantılı yaklaşma-kaçınma çatışmasının olduğu durumlarda ortaya çıkan davranış örüntülerinde etkili olması ancak DKDS ile bağlantılı aktif kaçınma davranışları üzerinde etkisinin olmaması, bu sistemler arasındaki ayrımla ilgili destekleyici bilgiler sunmaktadır (10).

Revize edilen PDT'de (rPDT), orijinal teoriden farklı olarak ayrıca DİS'in tanımında fonksiyonel açıdan farklılık olduğu görülmektedir. rPDT'ye göre, tehlikenin yaklaştığı veya ödül ve cezanın bir arada yer aldığı durumlarda ortaya çıkan yaklaşma-kaçınma, yaklaşma-yaklaşma ve kaçınma-kaçınma çatışmalarının varlığında, DİS risk değerlendirmesi yaparak olası tehdit karşısında yaklaşma veya kaçınma davranışının belirlenmesinde rol oynamaktadır (8).

Alanyazında Gray'in PDT teorisi temel alınarak geliştirilmiş farklı ölçeklerin olduğu görülmektedir. Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi (DİS/DAS) (11) ve Cezaya ve Ödülle Duyarlılık Ölçeği (SPSRQ) (12) orijinal PDT kuramına göre hazırlanmış ve bu alanda en fazla kullanılan ölçeklerdir (13). rPDT'ye göre geliştirilen ölçekler ise şunlardır: Jackson 5 (J5) (14), Pekiştirilme Duyarlılık Teorisi Kişilik Ölçeği (RST-PQ) (15), Pekiştirilme Duyarlılık Ölçeği (RSQ) (16), Reuter ve Montag rRST-Q (17), Fight, Flight, Freeze Ölçeği (FFFQ) (18), Çocuklar İçin Ödül ve Cezaya Duyarlılık Ölçeği (SPSRQ-C) (19). rPDT'ye göre geliştirilen ölçekler incelendiğinde bu ölçeklerden FFFQ ölçeğinin sadece DKDS alt boyutlarını ele aldığı görülmektedir. SPSRQ-C ölçeğinde ise çocukların ödül ve cezaya duyarlılığı, bakım veren kişilerin bildirimine dayalı olarak değerlendirilmektedir. Jackson 5 ölçeğinde beş boyut (DAS, DİS, Dövüş, Kaç, Don) tek tek ele alınmaktadır ancak ölçülen özelliklerin rPDT'ye uygunluğu tartışmalıdır. Jackson 5 ölçeği yapısal olarak rPDT'ye en uygun ölçeklerden biri olarak görürse de, DİS alt ölçeğinde yer alan maddelerin genel olarak kişinin kendini diğerleriyle kıyaslaması gibi rekabetle ilişkili içeriğe sahip olduğu ve çatışma durumlarını değerlendirmede konusunda eleştirilmektedir (16). RST-PQ ölçeğinde ise DAS boyutu ayrıntılı olarak değerlendirilirken Dövüş-Kaç-Don boyutları arasındaki ayrım yapılmadığı görülmektedir. Smederevac ve arkadaşları (16) tarafından geliştirilen Pekiştirilme Duyarlılık Ölçeği ise rPDT'de tanımlanan beş boyutun (DAS, DİS, Dövüş, Kaç, Don) özelliklerini, teoriye uygun olarak ve ayrı ayrı değerlendirmesiyle diğer ölçeklerden ayrılmaktadır. Türkçe literatür incelendiğinde ise uzun yıllardır kişilik alanındaki birçok çalışmaya konu olan PDT ile ilgili sadece DİS/DAS ölçeğinin dilimize çevrildiği ve psikometrik özelliklerinin üniversite öğrencilerinde yapıldığı görülmektedir (20). Bu noktada, yukarıda da bahsedildiği gibi hem kişiliğin anlaşılması hem de psikopatolojinin açıklanması konusunda pek çok araştırmaya konu olan rPDT ile ilgili ülkemizde yapılacak araştırmalarda teorinin içerdiği motivasyonel sistemlerin ölçümü için güncel bir ölçüm aracına ihtiyaç olduğu düşünülerek bu çalışma kapsamında Smederevac ve arkadaşları (16) tarafından rPDT'ye uygun olarak geliştirilen Pekiştirilme Duyarlılık Ölçeği'nin (PDÖ) Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Yapılan bu çalışmada örneklem, 04.07.2020-11.07.2020 tarihleri arasında, ulaşılabilirlik-elverişlilik ilkesine göre kartopu yöntemiyle çevrim içi veri toplanarak ulaşılan 314'ü kadın (%59,5) ve 214'ü erkek (%40,5) olmak üzere 18-69 yaş aralığında (30,81±10,45) toplam 528 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların 23'ü (%4,4) ilköğretim, 68'i (%12,9) lise, 437'si (%82,8) üniversite mezunudur; 297'si (%56,3) bekar, 219'u (%41,5) evli, 8'i (%1,5) boşanmış, 4'ünün (%0,8) eşi vefat etmiştir. Algılanan sosyoekonomik durum açısından 39'u (%7,4) düşük, 457'si (%86,6) orta ve 32'si (%6,1) yüksek düzeydedir. Katılımcıların 70'i (%13,3) şu anda psikolojik veya psikiyatrik yardım aldığını, 458'i (%86,7) şu anda psikolojik veya psikiyatrik yardım almadığını bildirmiştir; 197'si (%37,3) psikolojik yardım ihtiyacı hissettiğini 331'i (%62,7) psikolojik yardım ihtiyacı hissetmediğini belirtmiştir.

Test-tekrar test çalışması için örneklem grubundan 20-35 yaş aralığında (22,09±3,33), 32 kadın (%97) 1 erkek (%3) olmak üzere 33 kişiye bir hafta arayla PDÖ ölçeği uygulanmıştır.

Ölçüt bağımlı geçerlik çalışması için örneklem grubundan 20-35 yaş aralığındaki (22,36±2,78) 72 kişiye DİS/DAS ölçeği, 18-69 yaş aralığındaki (34,62±10,54) 93 kişiye Eysenck Kişilik Envanteri-Gözden Geçirilmiş Kısa Form (EPQ-KF) ve Sürekli Kaygı Envanteri (STAI-II) uygulanmıştır.

lim Araçları

Pekıştiren Duyarlılık leği (Reinforcement Sensitivity Questionnaire – RSQ)

Smederevac ve arkadaşları (16) tarafından geliştirilen Pekıştiren Duyarlılık leği, beş alt ölçekten (DAS, DİS, Dvs, Kaç, Don) ve 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geliştirilme aşamasında 18–60 yaş aralığında (34,34±11,84) 565 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Dürtü Likert tipinde (1=hi katılmıyorum; 2=biraz katılmıyorum; 3=biraz katılıyorum; 4=tamamen katılıyorum) hazırlanan ve ilk olarak 60 maddeden oluşan ölçek, yapılan faktör analizi sonucuna göre ilişkili olmadığı tespit edilen maddelerin çıkarılmasıyla 29 maddeye düşmüştür. Ölçeğin lt bağımlı geçerlik çalışmasında RST-PQ ve DİS/DAS leği kullanılmıştır. Sonuç olarak RSQ leğinde yer alan alt ölçeklerin, diğer PDT temelli ölçeklerin benzer alt ölçekleri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Yapılan alışmada Cronbach Alfa değerleri DİS alt boyutu için 0,86, DAS alt boyutu için 0,78, Dvs alt boyutu için 0,82, Kaç alt boyutu için 0,69, Don alt boyutu için 0,87 olarak belirlenmiştir.

Davranışsal Aktivasyon ve Davranışsal İnhibisyon Sistemi leği (DİS/DAS)

DİS/DAS leği 1994 yılında Carver ve White tarafından geliştirilmiştir (11). Ölçekte toplam 24 madde bulunmaktadır ve 4 alt ölçek yer almaktadır. Alt lek başlıkları ‘davranışsal inhibisyon’, ‘eğlene arayışı’, ‘dle duyarlılık’ ve ‘dürtü’ şeklindedir. ‘Eğlene arayışı’, ‘dle duyarlılık’ ve ‘dürtü’ alt ölçekleri davranışsal aktivasyon başlığı altında bulunmaktadır. DİS/DAS leği 4’l Likert tipi (1=Tamamen katılıyorum, 2=Biraz katılıyorum, 3=Biraz katılmıyorum, 4=Hi katılmıyorum) bir ölçek olup bireysel olarak veya grup şeklinde uygulanabilir. Sre kısıtlaması bulunmamaktadır. Türkçe geçerlik ve güvenirlik alışması Őışman (20) tarafından yapılmıştır. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmasında 18–25 yaş aralığında 371 niversite rencisine yer verilmiştir. Çalışmada test-tekrar test güvenirliği analiz sonuçlarına göre davranışsal inhibisyon için 0,69, ödüle duyarlılık için 0,59, eğlene arayışı için 0,58 ve dürtü için 0,80 korelasyon değerleri bulunmuştur. Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları davranışsal inhibisyon için 0,69, ödüle duyarlılık için 0,57, eğlene arayışı için 0,63 ve dürtü için 0,69 olarak belirlenmiştir.

Eysenck Kişilik Envanteri–Gözden Geçirilmiş Kısa Form (EPQ-KF)

Eysenck ve Eysenck (21) tarafından geliştirilen Eysenck Kişilik Envanteri, eğdnklk-dışadönüklük, nörotisizm ve psikotizm boyutlarının değerlendirildiği bir ölçektir. Toplam 100 maddeden oluşan ölçek kısaltılarak 24 maddeden oluşan Eysenck Kişilik Envanteri–Gözden Geçirilmiş Kısa Formu oluşturulmuştur (22). Karancı ve arkadaşları (23) tarafından ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmada iç tutarlılık katsayıları dışadönüklük boyutu için 0,65, nörotisizm boyutu için 0,78, psikotizm boyutu için 0,42, yalan alt boyutu için 0,64 olarak saptanmıştır. Test-tekrar test çalışmasında güvenirlik katsayıları nörotisizm için 0,84, dışadönüklük için 0,82, psikotizm için 0,69 ve yalan boyutu için 0,69 olarak belirlenmiştir.

Sürekli Kayđı leği (STAI-II)

1970 yılında Spielberger ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe adaptasyon çalışması 1983 yılında ner ve Le Compte tarafından gerçekleştirilmiştir (24). Ölçekte anlık kayđının değerlendirildiği Durumluk Kayđı Formu ve genel kayđının değerlendirildiği Sürekli Kayđı Formu olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır. Çalışmamızda Sürekli Kayđı alt leği kullanılmıştır. Ölçek drtl Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 20–39 puan düşük, 40–59 puan orta, 60–80 puan yüksek kayđı düzeyine işaret etmektedir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayıları 0,71 ile 0,86 arasındadır, madde güvenirlik katsayılarının 0,34 ile 0,72 arasında olduğu belirlenmiştir.

İşlem

PD leğinin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması için Őubat 2020

tarihinde Snezana Smederevac ile iletişime geçilerek, ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması için izin alınmıştır. Ölçeğin eviri işlemi iki psikolog ve bir İngiliz Dili ve edebiyatı mezunu tarafından yapılmıştır. eviriler araştırmacılar tarafından karşılaştırılarak maddelerin ölçülmek istenen özellikle ne derece örtüştüğü incelenmiş ve ölçeğin nihai formu oluşturulmuştur.

Çalışma için İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 30.04.2020 tarihinde 2020/04 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Araştırmacılar tarafından Google forms üzerinden evrimii ölçek formları hazırlanarak oluşturulan linkler araştırmacıların çevresinden oluşan kişilere gönderilmiş ve onların da kendi çevrelerine formu göndermeleri istenmiştir. Çevrimiçi formun ilk bölümünde çalışmanın amacı ve isim bilgisi vermeleri gerekmediği çalışmaya katılımın gnlllk esasına göre olduğu açıklanmış istedikleri zaman çalışmayı sonlandırabilecekleri bilgisi yer almış ve onay alınmıştır. Ancak test-tekrar test çalışmasına katılan rencilerden korelasyon katsayılarının analizi için zorunlu olduğu ve bireysel bir değerlendirme yapılmayacağı belirtilerek renci numaraları istenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Yapılan bu çalışmada güvenirlik çalışması kapsamında test-tekrar test uygulaması, yarıya bölme yöntemi ve iç tutarlılık analizi yapılmıştır. Test-tekrar test uygulamasında iki uygulamaya ait alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları; yarıya bölme yönteminde Spearman-Brown ve Guttman güvenirlik katsayı değerleri ve iç tutarlılık analizinde Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Geçerlik alışması kapsamında açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve ölçüt bağımlı geçerlik çalışması yapılmıştır. 528 kişilik katılımcı SPSS’te rasgele ikiye bölünmüş, oluşan 264 kişilik veri setlerine Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ayrı ayrı uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde varimax döndürme işlemi uygulanmış ve ölçeğin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ve Barlett testi ile test edilmiştir. Cinsiyet açısından karşılaştırma analizleri bağımsız gruplar t-testi ile gerçekleştirilmiştir. Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında ve alt ölçekler arasındaki korelasyon değerlerinin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler arpımı Korelasyon katsayı yöntemi uygulanmıştır. İstatistiksel analizler SPSS v25.0 ve AMOS programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Güvenirlik Sonuçları

İç tutarlılık Analizi: Yapılan bu araştırmada PD leğinin iç tutarlılık analiz çalışması kapsamında alt ölçeklere ait Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan güvenirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları “davranışsal aktivasyon sistemi” (DAS) alt leği için 0,71; “davranışsal inhibisyon sistemi” (DİS) alt leği için 0,81; “dvs” alt leği için 0,78; “kaç” alt leği için 0,83; “don” alt leği için 0,82 olarak bulunmuştur. Madde toplam korelasyon değerlerinin 0,20’nin üzerinde olduğu grlmştr (Tablo 1).

Test-Tekrar Test Güvenirliği: Test-tekrar test çalışması kapsamında PD leği, 32’si kadın (%97) ve 1’i erkek (%3) olmak üzere 33 niversite rencisine 1 hafta arayla uygulanmıştır. 20–35 yaş aralığında olan katılımcıların yaş ortalaması 22,09’dur (ss=3,33). İki uygulamanın sonucunda elde edilen ölçümlerin korelasyon katsayıları “davranışsal aktivasyon sistemi” (DAS) alt leği için 0,73; “davranışsal inhibisyon sistemi” (DİS) alt leği için 0,66; “dvs” alt leği için 0,84; “kaç” alt leği için 0,71; “don” alt leği için 0,67 olarak bulunmuştur.

İki Yarımlık Test Güvenirliği: İç tutarlılığı belirlemek amacıyla yarıya bölme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan split-half analizi sonucunda iki yarıya

Tablo 1. PDÖ Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları (N=264) ve Güvenirlik katsayıları, Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyonu, Alt ölçek ve Madde Puan Ortalamaları ve standart sapmaları (N=528)

Ölçek maddeleri	Faktör Yükleri (n=264)	Güvenirlik katsayıları Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde puan ortalaması (n=528)	ss
Faktör 1: DIS				
Özdeğer: 5,35 Açıklanan Varyans: %18,44		$\alpha=0,81$	Ölçek Ortalaması: 16,81 ss: 4,86	
PDÖ18	0,71	0,60	2,28	1,01
PDÖ21	0,71	0,60	2,18	0,97
PDÖ26	0,63	0,51	2,28	1,09
PDÖ13	0,60	0,53	2,42	1,04
PDÖ2	0,58	0,49	2,51	1,00
PDÖ17	0,58	0,58	2,41	1,04
PDÖ24	0,52	0,46	2,73	1,01
Faktör 2: KAÇ				
Özdeğer: 3,73 Açıklanan Varyans: %12,87		$\alpha=0,83$	Ölçek Ortalaması: 14,09 ss: 3,70	
PDÖ1	0,87	0,79	2,86	0,97
PDÖ23	0,86	0,80	2,81	0,97
PDÖ8	0,68	0,55	3,18	0,83
PDÖ29	0,67	0,67	2,58	0,99
PDÖ10	0,39	0,40	2,66	1,01
Faktör 3: DÖVÜŞ				
Özdeğer: 2,26 Açıklanan Varyans: %7,81		$\alpha=0,78$ (madde 9 hariç)	Ölçek Ortalaması: 12,79 ss: 3,61 (madde 9 hariç)	
PDÖ20	0,77	0,65	2,74	0,93
PDÖ3	0,70	0,61	2,85	0,88
PDÖ11	0,69	0,60	2,39	1,01
PDÖ12	0,68	0,50	2,47	1,06
PDÖ9	0,65	0,46	2,14	1,02
PDÖ27	0,57	0,47	2,33	1,06
Faktör 4: DON				
Özdeğer: 1,62 Açıklanan Varyans: %5,59		$\alpha=0,82$	Ölçek Ortalaması: 10,34 ss: 3,87	
PDÖ7	0,69	0,65	2,07	0,98
PDÖ5	0,67	0,61	2,21	1,02
PDÖ22	0,66	0,58	2,14	1,04
PDÖ14	0,66	0,63	2,05	1,04
PDÖ16	0,61	0,59	1,87	0,99
Faktör 5: DAS				
Özdeğer: 1,52 Açıklanan Varyans: %5,26		$\alpha=0,71$ (madde 4 hariç)	Ölçek Ortalaması: 14,68 ss: 3,09 (madde 4 hariç)	
PDÖ28	0,71	0,56	3,08	0,86
PDÖ6	0,62	0,50	2,99	0,89
PDÖ15	0,61	0,49	3,11	0,85
PDÖ19	0,59	0,44	2,86	0,94
PDÖ25	0,46	0,34	2,64	1,01
PDÖ4	0,40	0,30	2,22	0,98

PDÖ, pekiştirenç duyarlılık ölçeği; DIS, davranışsal inhibisyon sistemi; DAS, davranışsal aktivasyon sistemi.

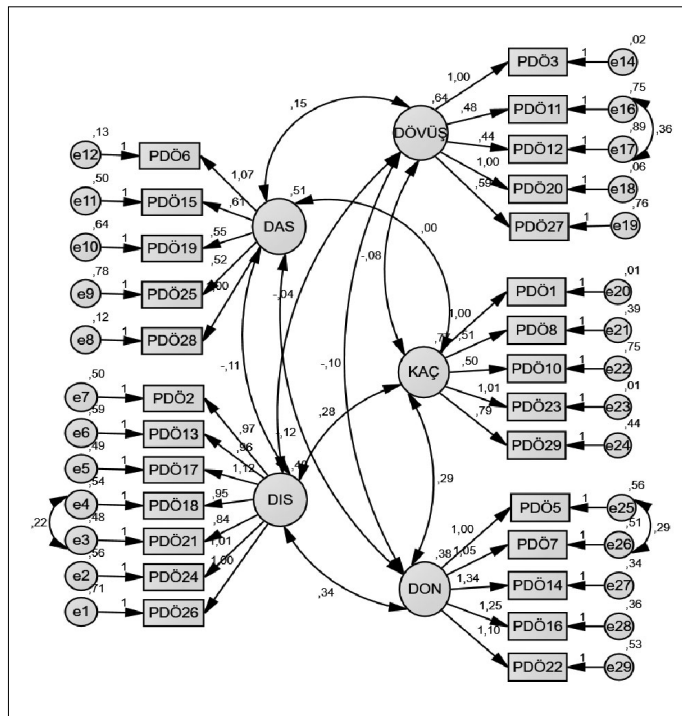
bölünen ölçeğin Spearman-Brown güvenirlik katsayısı 0,85 ve Guttman güvenirlik katsayısı 0,85 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alfa değerleri birinci yarı için 0,70 ve ikinci yarı için 0,67 olarak bulunmuştur.

Geçerlik Sonuçları

Açıklayıcı Faktör Analizi: PDÖ'nün geçerlik çalışması kapsamında 264 kişilik veri setine açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan açıklayıcı faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 0,76; Barlett testi sonucu $X^2_{(406)}=2702,18$, $p<0,01$ olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Yapılan analizde varimax döndürme işlemi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen faktör yapısına göre orijinal ölçekte olduğu gibi ölçek maddelerinin ilgili alt ölçeklere yüklendikleri ve toplam varyansın %49,96'sını açıklayan özdeğeri 1'in üzerinde beş faktörlü bir yapı (DIS %18,44, Kaç %12,87,

Dövüş %7,81, Don %5,59 ve DAS %5,26) elde edilmiştir (Tablo 1).

Doğrulamalı Faktör Analizi: 264 kişilik veri seti için uygulanan doğrulamalı faktör analizi sonucunda faktör yükleri 0,27 ve 0,29 olan madde 4 ve madde 9 ölçekten elenmiştir. Yapılan doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre $X^2/df=3,04$, CFI=0,86, AIC=1081,70, RMSEA=0,08, SRMR=0,10 olarak belirlenmiştir. İlk analizde CFI değeri kabul edilebilir değer olan 0,90'nın (25) altında olduğu için gerçekleştirilen modifikasyonlar (madde5-madde7, madde11-madde-12 ve madde18-madde21) sonucunda CFI değeri kabul edilebilir değer olan 0,90 olmuştur. Yapılan modifikasyonlar sonucunda $X^2/df=2,51$, CFI=0,90, AIC=913,30, RMSEA=0,08, SRMR=0,09 olarak hesaplanmıştır (Şekil 1) (Tablo 2).

Şekil 1. Pekıştirenç Duyarlılık Ölçeği (PDÖ) doğrulayıcı faktör analizi sonuçları.

PDÖ Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Değerleri: Alt ölçekler arasındaki korelasyon değerlerinin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayı yöntemi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre DAS alt ölçeğinin Dövüş alt ölçeği ile pozitif, Don alt ölçeği ile ise negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. DİS, Kaç ve Don alt ölçekleri arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyonlar olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Ölçüt Bağımlı Geçerlik: Ölçüt bağımlı geçerlik çalışması kapsamında çalışmaya katılan 528 kişiden 20-35 yaş aralığındaki (22,36±2,78) 72 kişiye DİS/DAS ölçeği, 18-69 yaş aralığındaki (34,62±10,54) 93 kişiye Eysenck Kişilik Envanteri-Gözden Geçirilmiş Kısa Form (EPQ-KF) ve STAI Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI-II) uygulanmıştır. Bu ölçekler ile PDÖ ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analizde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayı yöntemi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda PDÖ-DAS alt ölçeği ile EPQ-Dışadönüklük, DAS dürtü, DAS eğlence ve DAS ödül arasında pozitif yönlü; STAI-II arasında negatif yönlü korelasyon olduğu saptanmıştır. PDÖ-DİS alt ölçeği ile EPQ-Nörotisizm, STAI-II ve DİS arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu saptanmıştır. PDÖ-DİS ile EPQ-Dışadönüklük arasında negatif yönlü korelasyon olduğu görülmüştür. PDÖ Dövüş alt ölçeği ile DAS dürtü, DAS eğlence ve DAS ödül pozitif yönlü; STAI-II ile negatif yönlü korelasyon tespit edilmiştir. PDÖ Kaç alt ölçeği ile STAI-II, DİS, DAS ödül arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu bulunmuştur. PDÖ Don alt ölçeği ile STAI-II, DİS arasında pozitif yönlü; DAS dürtü ile arasında negatif yönlü korelasyon saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 2. PDÖ Orijinal Ölçek, Türkçe Ölçek ve Türkçe modifikasyon doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği indeksleri sonuçları

	χ^2	df	χ^2/df	CFI	SRMR	AIC	RMSEA
Kabuledilebilir değerler*	-	-	≤0,3	>0,90	≤0,10	-	≤0,08
PDÖ Orijinal	857,67**	367	2,34	0,96	0,07	123,67	0,05 (0,04-0,05)
PDÖ Türkçe	953,69**	314	3,04	0,86	0,10	1081,70	0,08 (0,08-0,09)
PDÖ Türkçe (mod.)	779,30**	311	2,51	0,90	0,09	913,30	0,08 (0,07-0,08)

* İlhan ve Çetin (25)

** $p<0,01$

PDÖ, pekıştirenç duyarlılık ölçeği; CFI, karşılaştırmalı uyum indeksi; SRMR, standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü; AIC, Akaike bilgi kriteri; RMSEA, yaklaşık hataların ortalama karekökü.

Tablo 3. PDÖ alt ölçekleri arasındaki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayıları

		DAS	DİS	Dövüş	Kaç	Don
PDÖ Orijinal (N=565)	DAS	1				
	DİS	-0,30*	1			
	Dövüş	0,43*	-0,08	1		
	Kaç	-0,22*	0,56*	-0,13*	1	
	Don	-0,27*	0,65*	-0,25*	0,55*	1
PDÖ Türkçe (N=528)	DAS	1				
	DİS	-0,09	1			
	Dövüş	0,29*	0,10	1		
	Kaç	0,05	0,43*	-0,02	1	
	Don	-0,21*	0,58*	-0,05	0,52*	1

* $p<0,01$

PDÖ, pekıştirenç duyarlılık ölçeği; DİS, davranışsal inhibisyon sistemi; DAS, davranışsal aktivasyon sistemi.

Tablo 4. PDÖ alt ölçekleri ile DİS/DAS (n=72), EPQ-KF (n=93) ve STAI-II (n=93) arasındaki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayıları

	PDÖ-DAS	PDÖ-DİS	PDÖ-DÖVÜŞ	PDÖ-KAÇ	PDÖ-DON
EPQ-NÖROTİZİZM	0,03	0,33**	0,00	0,08	0,10
EPQ-DİŞADÖNÜKLÜK	0,27**	-0,26*	0,13	-0,10	-0,20
EPQ-PSİKOTİZİZM	0,17	-0,06	0,05	-0,20	-0,11
STAI-II	- 0,31**	0,55**	-0,21*	0,22*	0,29**
DİS	-0,11	0,52**	-0,09	0,25*	0,28*
DASdürtü	0,65**	0,00	0,50**	-0,17	-0,26*
DASeğlence	0,60**	0,16	0,26*	-0,10	-0,10
DASödül	0,33**	0,03	0,28*	0,25*	-0,11

* $p<0,05$ ** $p<0,01$

PDÖ, pekiştirici duyarlılık ölçeği; DİS, davranışsal inhibisyon sistemi; DAS, davranışsal aktivasyon sistemi; EPQ-KF, Eysenck kişilik envanteri – gözden geçirilmiş kısa form; STAI-II, sürekli kaygı ölçeği.

Tablo 5. Cinsiyete göre PDÖ alt ölçekleri puanlarının bağımsız gruplar t testi analizi karşılaştırma sonuçları

	Kadın (N=314) Ort. ± ss	Erkek (N=214) Ort. ± ss	df	t	p
DAS	14,55±3,22	14,87±2,89	526	-1,16	0,25
DİS	17,52±4,82	15,77±4,73	526	4,13	<0,001
Dövüş	12,59±3,73	13,08±3,42	526	-1,52	0,13
Kaç	14,88±3,38	12,93±3,84	418,12	6,02	<0,001
Don	11,15±3,79	9,15±3,69	526	6,00	<0,001

PDÖ, pekiştirici duyarlılık ölçeği; DİS, davranışsal inhibisyon sistemi; DAS, davranışsal aktivasyon sistemi

Cinsiyete Göre Alt Ölçek Puanlarına Ait Bulgular

PDÖ alt ölçek puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre DİS ($t_{(526)}=4,13$; $p<0,001$), Kaç ($t_{(418,12)}=6,02$; $p<0,001$) ve Don ($t_{(526)}=6,00$; $p<0,001$) alt ölçeklerinin cinsiyet açısından farklılaştığı saptanmıştır. Bu üç alt ölçekte kadın katılımcıların puanları erkek katılımcıların puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir. DAS ve Dövüş alt ölçek puanlarının ise cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$) (Tablo 5).

TARTIŞMA

Bu çalışmada Gray ve McNaughton (8) tarafından revize edilen Pekiştirici Duyarlılık Teorisi temel alınarak geliştirilmiş olan Pekiştirici Duyarlılık Ölçeği'nin (16) Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

Türkçe çeviri işlemi tamamlanan PDÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında iç tutarlılık analizi ile alt ölçeklere ait güvenilirlik katsayıları belirlenmiş, ayrıca test-tekrar test güvenilirliği ve iki yarım test güvenilirliği yöntemine ile ölçeğin güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Geçerlik çalışması kapsamında açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin faktör yapısı incelenmiştir ve ölçüt bağımlı geçerlik çalışması ile benzer alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Buna ek olarak alt ölçek puanları cinsiyete göre karşılaştırılmıştır.

Güvenirlik analizi sonuçlarına göre alt ölçeklere ait Cronbach Alfa değerleri 0,71 ile 0,82 arasında tespit edilmiştir, iç tutarlılık Cronbach Alfa değerlerinin alt sınır olarak kabul edilen 0,70'in (26) üzerinde olduğu görülmüştür. Madde toplam korelasyon değerleri sınır değer olarak kabul edilen 0,20'nin üzerinde hesaplanmıştır. Güvenirlik analizi sonuçlarına göre ölçekten madde eleme işlemi olmamıştır. Bir hafta

arayla uygulanan test-tekrar test çalışmasında, alt ölçeklere ait korelasyon katsayıları 0,66 ile 0,84 arasında, ortalama korelasyon katsayısı 0,72 olarak hesaplanmıştır ve PDÖ'nün zamana karşı değişmezlik özelliğinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin özgün çalışmasında test-tekrar test çalışması uygulanmamıştır. İki yarım test güvenilirliğinde Spearman-Brown ve Guttman güvenilirlik katsayılarının yüksek düzeyde (0,85) olduğu saptanmıştır.

Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi amacıyla orijinal ölçekte yer alan 29 madde açımlayıcı faktör analizine alınmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizinde, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 0,76; Barlett testi sonucu $X^2_{(406)}=2702,18$, $p<0,01$ olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %49,96'sını açıklayan ve özdeğeri 1'in üzerinde olan beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçek maddelerinin orijinal ölçekte uyumlu olarak ilgili alt ölçeklere yüklendikleri tespit edilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizinde ise yapılan ilk analizde CFI değeri 0,90'ın altında hesaplandığı için modifikasyonlar yapılmış ve uyumu bozduğu belirlenen madde 4 ve madde 9 elenmiştir. Yapılan madde elemeleri ve modifikasyonlar sonucunda CFI değeri kabul edilebilir bir değer olan 0,90'a (25) ulaşmıştır. Madde eleme işlemi gerçekleştirildikten sonra ölçeğin güvenilirlik analizleri tekrarlanmış ve alt ölçeklere ait iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, ölçekte 27 madde kaldığı ve orijinal çalışmada olduğu gibi beş faktörlü bir yapıda olduğu görülmüştür.

Alt ölçekler arasındaki ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizinde DİS, Kaç ve Don alt ölçekleri arasında yüksek korelasyon saptanmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmasında da bu üç ölçek arasında yüksek korelasyon olduğu görülmüş ve bu üç alt ölçeğin tek bir boyut altında değerlendirilip

değerlendiremeyeceği üç faktörlü bir model oluşturularak sınanmıştır. Ancak beş faktörlü yapının üç faktörlü yapıya göre daha uyum değerlerinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir (16). Bu noktada DİS, Kaç ve Don alt ölçeklerinin tek bir boyut altında değerlendirilmesinin uygun olmadığı ve ölçeğin teoriyle de uyumlu bir şekilde beş faktörlü yapıda olduğu ifade edilmiştir. DİS, Kaç ve Don alt ölçeklerinin yüksek korelasyon göstermesinin sebepleri arasında korku ve kaygı ifadelerinin ayırt edilmesindeki güçlük olduğu düşünölmektedir (16). Bu güçlüğün temelinde, olumsuz duyguların tanınmasında ve duygusal tepkilerle davranışlar arasındaki bağlantının fark edilmesinde yaşanan zorluklar bulunmaktadır. Ayrıca dişsel sorunlar da bu ayırımın net olarak ortaya konmasında bir engel olarak değerlendirilebilir. Diğer bir ifadeyle çoğu zaman aynı kelimeler farklı durumları açıklamak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda kaygı ve korku ifadelerinin birbirinin yerine kullanıma ihtimali yüksektir. Ayrıca korku ve kaygının birbirine paralel ve simetrik hiyerarşik nörobiyolojik yapılarla ilişkili olması (9) da bu ayırımın yapılmasında yaşanan güçlüğün nedenlerinden biri olarak gösterilebilir. Korkunun tetiklendiği durumlarda aynı zamanda kaygının da ortaya çıkabileceği çatışma durumlarının olabileceği dikkate alınırsa, kaygı ve korkuya bağlı tepkilerin benzer olması ve ayırt edilmesinin zorluğu daha iyi anlaşılabilir. Kaygı ile ilişkili DİS ve korku ile ilişkili Kaç ve Don alt ölçekleri arasında görölen yüksek korelasyon bu nedenlere bağlı olarak açıklanabilir.

PDÖ alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri incelendiğinde, DAS ile Dövüş alt ölçeğinin; DİS ile Kaç ve Don ölçeklerinin pozitif yönde korelasyona sahip olduğu saptanmıştır, sonuçların orijinal çalışma ile uyumlu olduğu görölmektedir. Ancak Türkçe ölçekte DİS ile DAS arasında negatif yönlü fakat orijinal ölçekten farklı olarak anlamlı düzeyde olmayan bir korelasyon bulunmuştur. Bu sonuçlar PDT ve rPDT kuramları ağıısından değerlendirildiğinde, PDÖ orijinal çalışması rPDT'ye göre geliştirilmesine rağmen, orijinal çalışma sonuçlarında elde edilen DİS ve DAS arasındaki negatif yönlü ve anlamlı düzeyde korelasyonun, orijinal PDT ile uyumlu olduğu görölmektedir. Çünkü PDT'ye göre DAS ve DİS birbiri ile negatif yönde ilişkili sistemlerdir, biri aktive olduğunda diğer sistem inhibe olmaktadır (2). rPDT'de ise DİS'in aktivasyonu DAS ve DKDS'in aynı anda aktive olduğu çatışma durumlarına bağlıdır. rPDT'de DİS ve DAS sistemleri arasında negatif yönlü ilişki yerine, paralel ve eşzamanlı aktivasyonun olabileceği birbirinden bağımsız sistemlerin yer aldığı bir model sunulmaktadır (8). Türkçe PDÖ'ye ait alt ölçek korelasyon sonuçları incelendiğinde DİS ve DAS sistemlerinin birbirlerinden bağımsız yapılar olduğu görölmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda elde edilen sonuçların rPDT ile uyumlu olduğu söylenebilir. Amiri, Behnezhad ve Azad-Marzabadi (27) tarafından yapılan ve PDÖ'nün psikometrik özelliklerinin incelendiği bir çalışmada da DAS ve DİS arasında korelasyon olmadığı saptanmıştır. Alanyazındaki bu çalışma, çalışmamızda elde edilen alt ölçekler arasındaki korelasyon analizi sonuçlarını desteklemektedir.

Çalışmamız kapsamında ölçüt bağımlı geçerlik analizlerinde DİS/DAS, STAI-II ve EPQ-KF kullanılmıştır. PDÖ orijinal çalışmasında ölçüt bağımlı geçerlik çalışması kapsamında DİS/DAS (11) ve RST-PQ (15) kullanıldığı görölmektedir. Ölçüt bağımlı geçerlik analizi sonuçlarında hem orijinal çalışmada hem Türkçe adaptasyon çalışmasında, ödöl, kaygı ve korku ile ilişkili alt ölçeklerin kendi içinde pozitif korelasyon gösterdiği, ancak ödülle bağlantılı alt ölçeklerin kaygı ve korku ile ilişkili alt ölçeklerle negatif yönde korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde rPDT'de tanımlanan sistemlerin (DİS, DAS, DKDS) PDÖ ile değerlendirildiği bir çalışmada, DİS boyutunun anksiyete için yordayıcı değerken olduğu belirlenmiştir (28). PDÖ'nün kullanıldığı başka bir çalışmada, Randelovic ve ark. (29) tarafından sosyal fobi ile kişilik tipleri arasındaki ilişki incelenmiştir. 78 katılımcının dâhil edildiği araştırmada, sosyal tehdit ve gerçekte tehdit karşısındaki tepkiler değerlendirilmiş ve sonuç olarak negatif olayları tahmin etmede DİS'in önemli bir rolünün olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçların hem orijinal çalışma ile hem alanyazındaki çalışmalar ile uyumlu olduğu görölmektedir.

Cinsiyete göre PDÖ alt ölçekleri karşılaştırıldığında DİS, Kaç ve Don alt ölçeklerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır, kadın katılımcıların puanlarının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu görölmüştür. DAS ve Dövüş alt ölçeklerinin ise cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Buna göre kaygı ve korku ile ilişkili duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerin kadınlarda daha fazla göröldüğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde kaygı bozukluklarının kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek göröldüğünün gösterildiği çalışmalar bulunmaktadır (30). DİS'in yaygın kaygı bozukluğu, fobi ve panik bozukluğu Kaç ve Don sistemleri ile bağlantılı olduğu (8) dikkate alındığında, cinsiyet değerkenine göre yapılan analiz sonuçlarının alanyazındaki çalışmalarla desteklenir nitelikte olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada yer alan sınırlılıklardan biri ölçümlerin öz bildirim dayalı olmasıdır. Katılımcıların sosyal istenirlik yönünde yanıt vermiş olma ihtimali bulunmaktadır. Çalışmanın diğer bir sınırlılığı olarak klinik örneklemin çalışmaya dâhil edilmemesi gösterilebilir. Yaygın kaygı bozukluğu, fobi, panik bozukluk, depresyon gibi farklı hasta gruplarında çalışmanın tekrarlanması, rPDT'nin daha iyi değerlendirilmesini ve aynı zamanda PDÖ'nün klinik örnekleme psikometrik ölçüm aracı olarak yordama gücünün sınanmasını sağlayacaktır. Çalışmanın toplum örnekleminde gerçekteştirilmesi, kadın ve erkek katılımcı sayılarının birbirine yakın olması, ölçeğin psikometrik sonuçlarının orijinal çalışma ve alanyazın ile uyumlu olması çalışmanın güçlü yanları olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak PDÖ'nün Türkçe adaptasyonu kapsamında gerçekteştirilen bu çalışma, ölçeğin Türk toplumu için geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Etik Komite Onayı: Çalışma için İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 30.04.2020 tarihinde 2020/04 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

Hasta Onamı: Çevrimiçi formun ilk bölümünde çalışmanın amacı ve isim bilgisi vermeleri gerekmeyen çalışmaya katılımın gönüllölük esasına göre olduğu açıklanmış istedikleri zaman çalışmayı sonlandırabilecekleri bilgisi yer almış ve onay alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - GB, YB; Tasarım - GB, YB; Denetleme - GB, YB; Kaynaklar - GB, YB; Material: (-); Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - GB, YB; Analiz ve/veya Yorum - GB, YB; Literatür Taraması - GB, YB; Yazıyı Yazan - GB, YB; Eleştirel İnceleme - GB, YB.

Çıkar Çatışması: Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Bu makalenin hazırlanmasında finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Eysenck HJ. The biological basis of personality. Springfield: Thomas; 1967.
2. Gray JA. A Critique of Eysenck's Theory of Personality. Eysenck HJ, editor. A Model of Personality. New York: Springer; 1981. p.246-276. [Crossref]
3. Pickering AD, Diaz A, Gray JA. Personality and reinforcement: An exploration using maze-learning task. Pers Individ Differ 1995;18:541-558. [Crossref]
4. Vervoort L, Wolters LH, Hogendoorn SM, De Haan E, Boer F, Prins PJ. Sensitivity of Gray's behavioral inhibition system in clinically anxious and non-anxious children and adolescents. Pers Individ Differ 2010;48:629-633. [Crossref]
5. Mashrouti P, Dolatshahi B, Khani PM, Pourshahbaz A, Mohammadi F. Explaining the psychological symptoms in students based on Gray's Biological Models of Personality. Int J Appl Behav Sci 2016;3:18-24. [Crossref]
6. Bilge Y, Bilge Y. Behavioral inhibition and behavioral activation system levels, and DSM-5 psychopathological symptoms in Turkish adolescents. Int Rev Hum Sci Res (IRHSR) 2018;3:88-98. https://www.irhsr.org/papers/1523075814.pdf
7. Segarra P, Ross SR, Pastor MC, Montañes S, Poy R, Moltó J. MMPI-2 predictors of Gray's two-factor reinforcement sensitivity theory. Pers Individ Differ 2007;43:437-448. [Crossref]
8. Gray JA, McNaughton N. The neuropsychology of anxiety: An enquiry in to the functions of the septo-hippocampal system 2nd ed. Oxford: Oxford University Press; 2000.
9. Corr PJ, DeYoung CG, McNaughton N. Motivation and personality: A neuropsychological perspective. Soc Personal Psychol Compass 2013;7:158-175. [Crossref]

10. Blanchard DC, Griebel G, Blanchard RJ. Mouse defensive behaviours: Pharmacological and behavioral assays for anxiety and panic. *Neurosci Biobehav Rev* 2001;25:205-218. [Crossref]
11. Carver CS, White T. Behavioral inhibition, behavioural activation, and affective responses to impending reward and punishment: the BIS/BAS scales. *J Pers Soc Psychol* 1994;67:319-333. [Crossref]
12. Torrubia R, Avila C, Molto J, Caseras X. The sensitivity to punishment and sensitivity to reward questionnaire (SPSRQ) as a measure Gray's anxiety and impulsivity dimensions. *Pers Individ Differ* 2001;31:837-862. [Crossref]
13. Colovic P, Smederevac S, Olijaca M, Nikolasevic Z, Mitrovic D. A short measure of the revised reinforcement sensitivity theory - RSQ17. *J Psychol* 2018;152:133-150. [Crossref]
14. Jackson CJ. Jackson-5 scales of revised reinforcement sensitivity theory (r-RST) and their application to dysfunctional real world outcomes. *J Res Pers* 2009;43:556-569. [Crossref]
15. Corr PJ, Cooper AJ. The reinforcement sensitivity theory of personality questionnaire (RST-PQ): Development and validation. *Psychol Assess* 2016;28:1427-1440. [Crossref]
16. Smederevac S, Mitrovic D, Colovic P, Nikolasevic Z. Validation of the measure of revised reinforcement sensitivity theory constructs. *J Individ Differ* 2014;35:12-21. [Crossref]
17. Reuter M, Cooper AJ, Smillie LD, Markett S, Montag C. A new measure for the Revised Reinforcement Sensitivity Theory: Psychometric criteria and genetic validation. *Front Syst Neurosci* 2015;9:38. [Crossref]
18. Maack DJ, Buchanan E, Young J. Development and psychometric investigation of an inventory to assess fight, flight, and freeze tendencies: The Fight, Flight, Freeze Questionnaire. *Cogn Behav Ther* 2014;44:117-127. [Crossref]
19. Colder CR, Trucco EM, Lopez HI, Hawk LW Jr, Read JP, Lengua LJ, Weiczorek WF, Eiden RD. Revised reinforcement sensitivity theory and laboratory assessment of BIS and BAS in children. *J Res in Pers* 2011;45:198-207. [Crossref]
20. Şişman S. Davranışsal İnhibisyon Sistemi/Davranışsal Aktivasyon Sistemi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikoloji Çalışmaları* 2012;32:1-22. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/404915>
21. Eysenck HJ, Eysenck SBG. *Manual of the Eysenck personality questionnaire*. Kent, UK: Hodder and Stoughton; 1975.
22. Francis LJ, Brown LB, Philipchalk R. The development of an abbreviated form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQ-R-A): Its use among students in England, Canada, the USA and Australia. *Pers Individ Differ* 1992;13:443-449. [Crossref]
23. Karancı N, Dirik G, Yorulmaz O. Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg* 2007;18:1-8. <http://turkpsikiyatri.com/Data/UnpublishedArticles/eysenck.pdf>
24. Büyükoztürk Ş. Faktör Analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 2002;32:470-480. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108451>
25. İlhan M, Çetin B. LISREL ve AMOS programları kullanılarak gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli (yem) analizlerine ilişkin sonuçların karşılaştırılması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Derg* 2014;5:26-42. [Crossref]
26. Nunnally JC, Bernstein IH. *Psychometric Theory*, 3rd ed. New York: McGraw-Hill Inc; 1994. (Orijinal basım: 1967).
27. Amir S, Behnezhad S, Azad-Marzabadi E. Psychometric properties revised reinforcement sensitivity theory (r-RST) scale in chronic pain patients. *J Pain Res* 2017;10:1879-1885. [Crossref]
28. Mihic L, Colovic P, Ignjatovic I, Smederevac S, Novovic Z. Anxiety between personality and cognition: The gray zone. *Pers Individ Differ* 2015;78:19-23. [Crossref]
29. Randelovic K, Smederevac S, Colovic P, Corr PJ. Fear and Anxiety in Social Setting An Experimental Study. *J Individ Differ* 2018;39:61-75. [Crossref]
30. Bilge Y, Bilge Y. The examination of the relationship between gender and socio-economic level factors with psychological disorders in adolescents in Turkey. *Global Journal of Psychology Research: New Trends and Issues* 2017;7:100-110. [Crossref]